

SỰ CẦN THIẾT CỦA VŨ ĐẠO TRONG NGHỆ THUẬT BIỂU DIỄN

HỒ HỒNG THẨM*

Tóm tắt: Người diễn viên dùng hình thể làm phương tiện biểu diễn kết hợp cùng tâm lý để thể hiện đời sống nhân vật. Vũ đạo là chuỗi các chuyển động cơ thể có chủ đích của con người, các tư thế và chuyển động đó phải có giá trị thẩm mỹ phù hợp với mỗi loại hình nghệ thuật. Đặc biệt trong kịch và phim chính sử, dã sử... thể loại cổ trang rất cần vũ đạo, vậy nên diễn viên kịch, điện ảnh cần phải quan tâm đến yếu tố này.

Từ khóa: kịch, điện ảnh, vũ đạo, nhân vật, hình tượng, biểu diễn

Abstract: The actor uses the body as a means of performance combined with psychology to express the character's life. Choreography is a series of intentional human body movements and postures, which must have aesthetic values appropriate to each art form. Historical plays as well as historical drama and epic films especially require choreography, so theater and film actors need to pay attention to this factor.

Keywords: drama, cinema, dance, character, image, performance

Trước khi có ngôn ngữ viết, thì múa (vũ đạo) là một phần quan trọng trong các phương pháp lưu truyền văn hoá của loài người. Bằng chứng khảo cổ học cho thấy các điệu nhảy múa trong những bức tranh 9.000 năm tuổi ở Ấn Độ, trong núi đá Bhimbetka, những bức tranh hình người nhảy múa, có niên đại 3300 năm trước Công nguyên ở lăng mộ Ai Cập. Ở Trung Hoa cổ đại, trên bề mặt đồ gốm thời kỳ đồ đá mới, các nhóm người được miêu tả đang nhảy múa xếp thành hàng nắm tay nhau, và từ “vũ” trong tiếng Hán, đã được tìm thấy từ sớm trong những bộ hài cốt “sầm truyền”. Các điệu múa Hy Lạp (horos) được nhắc đến bởi Plato, Aristotle, Plutarch và Lucian... Như thế, vũ đạo có từ thời rất xa xưa đã thể hiện đời sống sinh hoạt dân gian ở Ấn Độ, Trung Hoa cổ đại cũng như các nước phương Tây.

Theo giáo sư, nhà sử học, nhà văn hóa Đào Duy Anh, trong cuốn *Việt Nam văn hóa sử*

ương ông đã viết “văn hoá tức là sinh hoạt”⁽¹⁾, sinh hoạt xã hội, chính trị, kinh tế và cả phong tục tập quán, v.v..., sinh hoạt mang sắc thái riêng tạo nên văn hóa riêng của mỗi dân tộc, mỗi quốc gia.

Trên thế giới hiện nay có rất nhiều loại hình vũ đạo khác nhau. Mỗi một loại lại mang những nét đặc trưng riêng của nó, như *ballet*, múa đương đại, nhảy hiện đại, nhảy Hip-hop, múa dân vũ, và đặc biệt là vũ đạo cổ trang trong nghệ thuật diễn xuất của diễn viên kịch, điện ảnh, truyền hình...

Nghệ thuật phản ánh hiện thực. Nghệ thuật sân khấu, điện ảnh cũng phản ánh hiện thực đó. Người diễn viên ở sân khấu kịch và phim dùng hình thể làm phương tiện biểu diễn kết hợp cùng tâm lý thể hiện đời sống sinh hoạt nhân vật. Vũ đạo là chuỗi các chuyển động cơ thể có chủ đích của con người, các tư thế và chuyển

(1). Đào Duy Anh (2010), tr. 9

động đó phải có giá trị thẩm mỹ phù hợp với mỗi loại hình nghệ thuật. Đặc biệt trong kịch và phim chính sử, dã sử... thể loại cổ trang rất cần vũ đạo, vậy nên diễn viên kịch, điện ảnh cần phải quan tâm đến yếu tố này.

Vũ đạo là một dạng thức của hành động diễn xuất, nhằm mục đích biến các chuyển động cơ thể mong muốn của diễn viên thành hành động cho nhân vật. Bắt nguồn khi người diễn viên muốn thể hiện nhân vật họ có nhu cầu trình bày hoạt động hình thể, ngôn ngữ hoặc cảm xúc để biểu đạt hình ảnh, trạng thái nhân vật. Vậy nên, trong nghệ thuật diễn xuất của diễn viên vũ đạo là để khai thác hành động diễn. Vũ đạo thường ứng dụng trong thể loại kịch, phim cổ trang nhiều hơn. Vũ đạo cổ trang giúp diễn viên biểu đạt đời sống sinh hoạt của người (xưa) từ đời thực sang nghệ thuật có tính thẩm mỹ được thể hiện trong kịch, phim chính sử, dã sử, cổ tích, võ hiệp, tiên hiệp, xuyên không... Diễn viên kịch, điện ảnh cần có yếu tố vũ đạo để thể hiện nhân vật phù hợp với bối cảnh, không gian, thời gian lúc bấy giờ của câu chuyện trong kịch, phim điện ảnh, truyền hình.

Xã hội phát triển như hiện nay, khán giả không dễ dàng chấp nhận những câu chuyện đơn giản, cốt truyện mang tính minh họa lịch sử, diễn viên biểu diễn minh họa nhân vật. Chính vì vậy, người diễn viên thực thụ phải là diễn viên tài năng, được đào tạo bài bản, diễn viên giỏi vũ đạo mới có thể tự tiết chế, tự điều chỉnh vũ đạo sao cho phù hợp với thể loại kịch hoặc phim khi tham gia biểu diễn. Nghệ thuật kịch và phim đòi hỏi sự chân thật và tinh tế nên buộc vũ đạo trong diễn xuất của diễn viên kịch - điện ảnh cũng phải chân thật, diễn viên khi biểu diễn phải diễn chi tiết và kiểm soát được từng hành vi cử chỉ của mình, các chuyển động cơ thể phải như phản xạ và tự nhiên như hơi thở...

Kịch Hình thể và Sáng tạo với nghệ sĩ David Glass

Kịch và phim cổ trang ngoài việc dùng vũ đạo để khai thác hành động diễn xuất, thể loại này còn có yếu tố võ thuật, kiếm thuật, múa cung đình, v.v... Vũ đạo phải kết hợp dùng binh khí hoặc những đạo cụ khác, để thể hiện phục vụ tất cả những yêu cầu của vai diễn. Có những vai diễn như các anh hùng xung trận (giao chiến) với kẻ thù cần đến vũ đạo kết hợp binh khí như đao, kiếm, giáo, côn... hoặc các vai công chúa, phi tần, mỹ nữ dùng quạt hay dải lụa mềm thực hiện những điệu múa biểu diễn phục vụ trong cung đình...

NSUT Kim Tử Long, khi nhận lời tham gia với vai trò cố vấn nghệ thuật vở kịch *Tình sử Thăng Long* (2025) của sân khấu kịch Hồng Vân, đã chia sẻ: *Kịch bản sử Việt rất khó làm, cách diễn xuất cũng đòi hỏi phải đào sâu độ tinh tế, không phải diễn như kịch sinh hoạt, mà vai diễn phải có sức sống, độ khái quát cao về tính sử trong dòng chảy của quá khứ⁽²⁾*, điều đó cho thấy khi diễn viên tham gia đóng kịch sử không hề dễ dàng. Ở phim điện ảnh cũng cho thấy, trước đây như phim *Tám Cám chuyện chưa kể* (2016) của đạo diễn Ngô Thanh Vân đã phàn người xem nhận xét diễn viên Hạ Vi trong vai Tám “cứng” như một “bình hoa di động” nên khiến nhân vật Tám trong phim “chết” ngay từ phân cảnh đầu tiên khi cô mới xuất hiện. Hay

(2). <https://nld.com.vn/tin-hieu-vui-tu-kich-su-viet-196240123214020658.htm>

phim *Mỹ nhân kế* (2013) của đạo diễn Nguyễn Quang Dũng. Mỹ nhân trong phim rất đẹp nhưng diễn viên đa phần là người mẫu cho nên tuy trong phim các mỹ nhân mặc áo yếm trang phục truyền thống, các nàng lại đi dáng như người mẫu (*catwalk*) hiện đại, đẹp nhưng chưa đúng. Vì thế, trong diễn xuất diễn viên kịch - điện ảnh rất cần đến yếu tố vũ đạo, nhờ vũ đạo kết hợp với tâm lý mà trong hành động diễn cổ trang hội tụ đủ ba yếu tố quyết định (Ý - Khí - Thần) giúp diễn viên có thể biểu đạt vai diễn tốt nhất, tạo tính cách và xây dựng hình tượng nhân vật hoàn chỉnh. Vũ đạo sẽ làm cho nhân vật trong kịch, phim cổ trang thể hiện hành động rõ nét, chuyên chở được những suy nghĩ, tâm tư, tình cảm, khát vọng của con người một cách chân thực và hiệu quả. Ở sân khấu truyền thống như: tuồng, chèo, cải lương có tính ước lệ và cách điệu cao nên người diễn viên dụng vũ đạo có phần khoa trương hơn, và diễn viên kịch hát dân tộc họ rất quan tâm đến yếu tố vũ đạo. Còn diễn viên kịch - điện ảnh họ chưa thật sự quan tâm đến điều này, nên khi thể hiện vai diễn kịch chính sử, dã sử, phim thể loại cổ trang thì họ thường bị lúng túng khi khai thác hành động cho nhân vật, họ vụng về trong cách sử dụng phục trang, đạo cụ, binh khí... họ gặp nhiều khó khăn nên không thể làm tốt vai diễn được. Thực tế hiện nay, đa phần diễn viên Việt Nam thiếu luyện tập vũ đạo hoặc chưa được học vũ đạo, cho nên khi thể hiện nhân vật trong kịch và phim cổ trang thường khó kết hợp được tâm lý và hành động (ngoại bộ) trùng khớp. Tâm lý quyết định hành động nên nếu diễn viên không thể hiện tốt ngoại bộ nó sẽ tác động ngược lại tâm lý, lúc đó diễn viên bị tâm lý ảnh hưởng nên lại càng vụng về hơn không thể làm tròn vai diễn của mình. Phải khẳng định rằng, một trong các yếu tố để tạo nên thành công cho tác phẩm sân khấu kịch, điện ảnh và phim truyền hình đó là yếu tố diễn viên, vì nhân vật là chủ thể của câu chuyện. Muốn thể hiện được vai diễn khó

phải cần có những diễn viên giỏi nghề, những diễn viên tài năng, được đào tạo diễn xuất tốt và có kỹ năng vũ đạo giỏi, lúc đó người diễn viên mới có thể bộc lộ hết cảm xúc thể hiện tâm trạng nhân vật đầy đủ vì đôi khi lời nói chưa diễn tả hết được. Khi diễn viên làm tròn được vai trò của mình kết hợp với các yếu tố nghệ thuật khác như phục trang, thiết kế, ánh sáng, âm nhạc... cùng với những người cộng sự sáng tạo đồng bộ trong suốt quá trình thực hiện tác phẩm kịch, phim cổ trang sẽ là cách để phát huy và giữ gìn bản sắc văn hoá dân tộc.

Thế hệ trẻ Việt Nam hiện nay đôi khi am hiểu văn hóa, lịch sử Trung Quốc và các nước khác nhiều hơn, nhưng đôi khi lại mù mờ về lịch sử, văn hóa nước nhà, là một điều đáng lo ngại. Đây chính là một biểu hiện của thứ “quyền lực mềm” kịch và phim ảnh đem đến. Để thế hệ trẻ quan tâm đến văn hóa Việt Nam hơn thì một trong những yếu tố quan trọng là nhân vật trong kịch, phim cổ trang phải được thể hiện sâu sắc và chính chu. Hơn nữa, kịch và phim cổ trang là phương tiện để mang hình ảnh con người nét đẹp truyền thống và đất nước Việt Nam đến với bạn bè quốc tế, điều đó sẽ là niềm tự hào của thế hệ trẻ, hướng thế hệ trẻ quan tâm đến lịch sử và văn hóa dân tộc. Sự sáng tạo nghệ thuật đồng bộ mang đậm bản sắc văn hóa trong tác phẩm nghệ thuật sẽ ấn tượng sâu sắc hơn trong lòng giới trẻ, và đương nhiên giới trẻ sẽ có trách nhiệm, sẽ giữ gìn và phát huy bản sắc dân tộc Việt. Thế giới đang tiến đến đa cực hoá, hoà bình và phát triển là chủ đề của thời đại. Chính vì vậy, sự phát triển và giữ gìn văn hoá có sắc thái riêng của dân tộc Việt trong tác phẩm kịch, phim là vô cùng quan trọng, vì văn hoá là linh hồn của dân tộc nên người diễn viên phải thấm nhuần vũ đạo trong nghệ thuật diễn xuất để thể hiện nhân vật trong kịch và phim cổ trang thật và đẹp chính chu.

Để cải thiện kỹ năng diễn xuất vũ đạo của diễn viên kịch, điện ảnh chúng ta cần nhận diện

Kim Trọng và Thúy Kiều trong trích đoạn *Giao duyên*

những vấn đề đã nêu và khắc phục sớm. Đạo diễn Stanislapski đã nói, việc tập luyện hình dáng bên ngoài của người diễn viên là công tác đầu tiên cần thiết. Theo lời ông: “... Cái mốc đầu tiên giúp cho việc giải phóng thân thể con người, nhằm phục vụ những nhiệm vụ sáng tạo, tất nhiên là chức năng của thân thể, là động tác thân thể”⁽³⁾. Hoạt động của con người là hoạt động có ý thức, nên mọi hoạt động đều có mục đích, mục tiêu, định hướng rõ ràng. Nghệ thuật sân khấu, điện ảnh phản ánh hiện thực mà trong hiện thực đó con người làm chủ thể, vì thế vũ đạo rất cần thiết cho diễn viên khai thác hành động diễn. Người diễn viên muốn thành công không những học mà còn cần phải luyện tập không ngừng. Sân khấu kịch IDECAF cũng rất quan tâm đến việc tạo điều kiện cho diễn viên trẻ có cơ hội tỏa sáng. Giám đốc nhà hát Huỳnh Anh Tuấn chia sẻ: “Chúng tôi đề ra mục tiêu là

những vở diễn về chủ đề sử Việt sẽ do các diễn viên trẻ giỏi nghề đảm trách, trong số này sẽ có những nhân tố trở thành diễn viên ngôi sao trong tương lai. Muốn vậy thì chúng tôi phải đầu tư từ bây giờ”⁽⁴⁾. Đây là cơ hội cho các diễn viên trẻ thử sức và nỗ lực, nhưng trước tiên muốn làm được điều đó họ cần phải học diễn xuất và vũ đạo bài bản để có cơ sở phát huy, nếu không cơ hội đó họ cũng khó giữ được. Tất nhiên là chúng ta luôn tin tưởng và mong chờ vào năng lực trẻ kế thừa.

Một trong những yếu tố mang lại cho kịch lịch sử, phim cổ trang ... là sự hấp dẫn của hình ảnh nhân vật. Sắc diện người Việt xưa được diễn viên thể hiện đẹp chân thật, diễn viên ứng dụng vũ đạo khai thác hành động diễn phù hợp, sự cách điệu hoá trong nghệ thuật sáng tạo vũ đạo sẽ làm rõ nét hơn hành động (hoạt động) của nhân vật. Khi hình ảnh chủ thể đẹp phù hợp trong không gian câu chuyện Việt, chuyển tải được những thông điệp một cách khách quan nhất và gửi gắm được tinh thần, ý chí, nhân văn, cùng tính nhân bản của dân tộc Việt sẽ đem lại sắc thái riêng mang dấu ấn văn hóa dân tộc, điều đó sẽ tạo nên sự khác biệt trong tác phẩm kịch và phim truyền hình - điện ảnh Việt Nam trên thị trường nghệ thuật đầy sức cạnh tranh hôm nay.

(3). Đình Quang (1999), tr. 49

(4). <https://nld.com.vn/tin-hieu-vui-tu-kich-su-viet-196240123214020658.htm>

**Ths, giảng viên Trường Đại học Sân khấu – Điện ảnh TP Hồ Chí Minh*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đào Duy Anh, *Việt Nam văn hóa sử cương*, NXB. Văn học, 2010.
2. Đình Quang, *Nghệ thuật biểu diễn hiện thực tâm lý*, NXB. Văn hóa, 1999.
3. <https://nld.com.vn/tin-hieu-vui-tu-kich-su-viet-196240123214020658.htm>

*Ngày tòa soạn nhận được bài: 10/5/2025; Ngày nhận xét, phản biện: 20/5/2025
Ngày đồng ý đăng: 4/6/2025; Ngày đăng: 25/6/2025*